

Εκπαιδευτικές Διαδρομές

Τόμ. 1, Αρ. 1 (2024)

Εκπαιδευτικές Διαδρομές

Τόμος 1, Τεύχος 1

Εκπαιδευτικές Διαδρομές

Educational Routes

Διεθνές Εκπαιδευτικό Περιοδικό

International Educational Journal

Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Χίου

ISSN: 29451833

Χίος, 9ος 2024

Βασικές ικανότητες στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση

Παναγιώτα Μακρή

doi: [10.12681/edro.37394](https://doi.org/10.12681/edro.37394)

Copyright © 2024, Παναγιώτα Μακρή

Άδεια χρήσης [##plugins.generic.pdfFrontPageGenerator.front.license.cc-by-nc-nd4##](https://plugins.generic.pdfFrontPageGenerator.front.license.cc-by-nc-nd4##).

Οι βασικές ικανότητες στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση

Παναγιώτα Μακρή
Πανεπιστήμιο Πατρών pmakri@ac.upatras.gr

Περίληψη

Στο πλαίσιο δημιουργίας του Ευρωπαϊκού Χώρου Εκπαίδευσης (EXE) έχουν διατυπωθεί σύμφωνα με την Σύσταση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου οχτώ (8) βασικές ικανότητες που πρέπει να έχουν αναπτύξει όλοι όσοι ολοκληρώνουν την Υποχρεωτική Εκπαίδευση. Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται ότι οι αυτές οι βασικές ικανότητες έχουν κατακτήσει μια σημαντική θέση στα εκπαιδευτικά συστήματα της Ευρώπης μέσα από την ενσωμάτωσή τους στα αναλυτικά Προγράμματα των ευρωπαϊκών χωρών. Σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία, η πρώτη βαθμίδα της Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης στην Ελλάδα είναι η Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση (Νηπιαγωγείο και Δημοτικό). Η συγκεκριμένη έρευνα, η οποία διεξήχθη κατά τον μήνα Μάρτιο του έτους 2024, έχει ως σκοπό να απαντήσει στο ερώτημα αν έχουν ενταχθεί οι βασικές ικανότητες στο Πρόγραμμα Σπουδών του Δημοτικού. Για την επίτευξη αυτού του στόχου, διερευνήσαμε με τη μέθοδο ανάλυσης περιεχομένου το Πρόγραμμα Σπουδών (ΔΕΠΠΣ-ΑΠΣ) του Δημοτικού. Σύμφωνα με τα βασικά ευρήματα της έρευνάς μας φαίνεται ότι οι βασικές ικανότητες, οι οποίες συνδέονται με τα μαθησιακά αποτελέσματα του EXE, έχουν ενταχθεί στο Πρόγραμμα Σπουδών του Δημοτικού.

Λέξεις κλειδιά: Βασικές ικανότητες, μαθησιακά αποτελέσματα, EXE, Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση.

Εισαγωγή

Στο ευρωπαϊκό πλαίσιο, παρατηρείται η ανάδυση μιας νέας εκπαιδευτικής πραγματικότητας, ενός κοινού ευρωπαϊκού χώρου μάθησης, για τον οποίο έχει οριστεί ως έτος γέννησης το 2025. Βασικοί πυλώνες του φαίνεται να είναι η φοιτητοκεντρική μάθηση, τα μαθησιακά αποτελέσματα, η ψηφιακή Εκπαίδευση και οι βασικές ικανότητες. Όσον αφορά στις βασικές ικανότητες, σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, είναι ανάγκη να εισαχθούν στα Προγράμματα Σπουδών της Γενικής Εκπαίδευσης των ευρωπαϊκών χωρών. Έτσι, τα τελευταία χρόνια, οι βασικές ικανότητες εντάσσονται σταδιακά και με διαφορετικές ταχύτητες και διαδικασίες στα εκπαιδευτικά συστήματα των χωρών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ). Ως εκ

τούτου, θα ήταν ενδιαφέρον να εξεταστεί η αντίστοιχη πρόοδος στην ενσωμάτωση αυτών των ικανοτήτων στο αναλυτικό πρόγραμμα του Δημοτικού στην Ελλάδα. Αυτός είναι και ο στόχος της παρούσας εργασίας.

Η δημιουργία του EXE

Στη Σύνοδο Κορυφής στο Γκέτεμποργκ το 2017, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή παρουσίασε το όραμά της για έναν Ευρωπαϊκό Χώρο Εκπαίδευσης (EXE) μέχρι το 2025, ενώ οι πρώτες δέσμες μέτρων εγκρίθηκαν το 2018 και το 2019. Στις 30 Σεπτεμβρίου του 2020, η Επιτροπή με νέα Ανακοίνωσή της, καθόρισε τα μέσα και τα ορόσημα για την επίτευξη του EXE έως το 2025, με την υποστήριξη του σχεδίου ανάκαμψης της Ευρώπης (NextGeneration EU) και του Προγράμματος Erasmus+. Επίσης, πρότεινε ένα πλαίσιο για τη συνεργασία με τα κράτη μέλη και με τα ενδιαφερόμενα μέρη στον τομέα της Εκπαίδευσης, καθώς και μια δομή υποβολής εκθέσεων και ανάλυσης, με συμφωνημένους εκπαιδευτικούς στόχους, για την ενθάρρυνση και την παρακολούθηση των μεταρρυθμίσεων. Στις 18 Φεβρουαρίου 2021 η Επιτροπή ενέκρινε το ψήφισμα σχετικά με το στρατηγικό πλαίσιο για την ευρωπαϊκή συνεργασία στον τομέα της Εκπαίδευσης και κατάρτισης προς τον EXE και πέραν αυτού (2021-2030). Οι προσπάθειες για τη δημιουργία του EXE πρόκειται να λειτουργούν σε συνέργεια: α) με το Ευρωπαϊκό Θεματολόγιο Δεξιοτήτων, β) την ανανεωμένη πολιτική στον τομέα της επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης και γ) τον Ευρωπαϊκό Χώρο Έρευνας. Στόχος είναι να βελτιωθεί το επίπεδο εκπαίδευσης και κατάρτισης των ευρωπαίων πολιτών και να αναπτυχθεί το αίσθημα «του ανήκειν» στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Επιπλέον, στόχος είναι η ανάπτυξη μιας ολιστικής προσέγγισης στον τομέα της Εκπαίδευσης και της Κατάρτισης για τη δημιουργία ενός πραγματικού Ευρωπαϊκού Χώρου Μάθησης. Αυτός ο Ευρωπαϊκός Χώρος Μάθησης θα στηρίζεται στην ελευθερία των εκπαιδευομένων και των εκπαιδευτικών να μαθαίνουν και να εργάζονται σε ολόκληρη την ήπειρο, αλλά και στην ελευθερία των Ιδρυμάτων να συνεργάζονται μεταξύ τους στην Ευρώπη και πέραν αυτής. Ειδικότερα, το όραμα της Επιτροπής για τον EXE περιλαμβάνει τις εξής διαστάσεις (Ευρωπαϊκή Επιτροπή/Επίτευξη του Ευρωπαϊκού Χώρου Εκπαίδευσης έως το 2025), (European Commission, Education and Training Policies/About higher education policy, 2021), (Heriard,

2021),(European Commission, Education and Training, Education in the EU, European Education Area, 2021):

- 🇪🇺 Ποιότητα (Quality)
- 🇪🇺 Ένταξη και ισότητα των φύλων (Inclusion and gender equality)
- 🇪🇺 Πράσινες και ψηφιακές μεταβάσεις (Green and digital transitions)
- 🇪🇺 Εκπαιδευτικοί, εκπαιδευτές και εκπαιδευτική ηγεσία (Teacher, trainers and school leaders)
- 🇪🇺 Ανώτατη Εκπαίδευση (Higher Education)
- 🇪🇺 Γεωπολιτική διάσταση (Geopolitical dimension)

Ένας ακόμη στόχος του ΕΧΕ είναι η προώθηση της ανάπτυξης ικανοτήτων, με σκοπό την «πλήρη αξιοποίηση του δυναμικού της Εκπαίδευσης και του πολιτισμού ως κινητήριων δυνάμεων για τη δημιουργία θέσεων εργασίας, την κοινωνική δικαιοσύνη, την ιδιότητα του ενεργού πολίτη, καθώς επίσης και ως μέσων για να βιώσουν την ευρωπαϊκή ταυτότητα σε όλη της την πολυμορφία» (COM (2017) 673 final), (COM(2020) 625 final).

Παράλληλα, ο πρώτος στρατηγικός στόχος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την περίοδο 2021-2030 «Βελτίωση της Ποιότητας, της Δικαιοσύνης, της Ένταξης και της Επιτυχίας για όλους στην Εκπαίδευση και την Κατάρτιση», αναφέρει ότι όλα τα άτομα πρέπει να είναι εξοπλισμένα με τις κατάλληλες γνώσεις, ικανότητες, δεξιότητες και στάσεις, ενώ η προώθηση των βασικών ικανοτήτων αποτελεί βασική προτεραιότητα για όλους τους Ευρωπαίους πολίτες. Από την άλλη, ως πρώτη αρχή στον ευρωπαϊκό πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων αναφέρεται ότι κάθε άνθρωπος έχει δικαίωμα να απολαμβάνει μια ποιοτική και χωρίς αποκλεισμούς Εκπαίδευση, κατάρτιση και δια βίου μάθηση, ώστε να μπορέσει να διατηρήσει και να αποκτήσει δεξιότητες οι οποίες θα του επιτρέψουν να συμμετέχει πλήρως στην κοινωνία και να διαχειρίζεται με επιτυχία τις αλλαγές στην αγορά εργασίας. Επιπλέον, τα άτομα κρίνεται απαραίτητο να διαθέτουν το κατάλληλο σύνολο δεξιοτήτων και ικανοτήτων, προκειμένου να διατηρήσουν το σημερινό βιοτικό επίπεδο και υψηλά ποσοστά απασχόλησης, αλλά και να προαγάγουν την κοινωνική συνοχή ενόψει της αυριανής κοινωνίας και της αγοράς εργασίας (COM (2017) 250 final), (Council Recommendation of 22 May 2018 on Key Competences for Lifelong Learning, 2018), (European Commission, 2019), (Council of the European Union, 2021).

Έτσι, βασική προτεραιότητα της Επιτροπής και στόχος επίτευξης του EXE είναι η ανάπτυξη των βασικών ικανοτήτων, στις οποίες θα αναφερθούμε στη συνέχεια.

Οι βασικές ικανότητες στο πλαίσιο του EXE

Στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισσαβόνας (2000) είχε τονιστεί ότι στο ευρωπαϊκό πλαίσιο καθορίζονται οι βασικές ικανότητες, τις οποίες θα παρέχει η Δια Βίου Μάθηση. Τα Ευρωπαϊκά Συμβούλια της Στοκχόλμης (2001) και της Βαρκελώνης (2002) μεταξύ άλλων, επικύρωσαν και τους στόχους για την ανάπτυξη ικανοτήτων για την κοινωνία της γνώσης και την ανάγκη να ενισχυθεί η ευρωπαϊκή διάσταση της Εκπαίδευσης. Με την ανακοίνωση της Επιτροπής «Να γίνει ο Ευρωπαϊκός Χώρος Δια Βίου Μάθησης πραγματικότητα» και το ψήφισμα του Συμβουλίου (2002) που ακολούθησε, τονίστηκε ως προτεραιότητα η πρόβλεψη για «νέες βασικές ικανότητες» και υπογραμμίστηκε ότι η μάθηση από την προσχολική ηλικία μέχρι και την ηλικία μετά την συνταξιοδότηση, είναι υπόθεση της δια βίου μάθησης. Σύμφωνα με τις κατευθυντήριες γραμμές του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου για την απασχόληση, οι νέοι είναι ανάγκη να έχουν τη δυνατότητα ανάπτυξης των απαραίτητων βασικών ικανοτήτων σε επίπεδο που θα εξασφαλίζονται τα προσόντα για την ενήλικη ζωή τους, διαμορφώνοντας έτσι τη βάση για περαιτέρω μάθηση και επαγγελματική ζωή. Επίσης, οι ενήλικες πρέπει να έχουν τη δυνατότητα ανάπτυξης και πιστοποίησης των βασικών τους ικανοτήτων μέσω της Δια Βίου Μάθησης. Ακόμα, τα κράτη μέλη είναι ανάγκη να αναπροσαρμόσουν τα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης, με σκοπό την ανταπόκριση στις νέες απαιτήσεις της αγοράς εργασίας (2006/962/EK, 2006).

Σύμφωνα με τη Σύσταση συνίσταται στα κράτη μέλη, ως μέρος των στρατηγικών τους για τη Δια Βίου Μάθηση και την εξάλειψη του αναλφαβητισμού, να αναπτύξουν την παροχή των βασικών ικανοτήτων, χρησιμοποιώντας ως εργαλείο αναφοράς το έγγραφο «Βασικές ικανότητες για τη Δια Βίου Μάθηση – Ένα Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς», με σκοπό την εφαρμογή Κοινοτικών Προγραμμάτων Εκπαίδευσης και κατάρτισης και την εξασφάλιση ότι προωθείται η απόκτηση των βασικών ικανοτήτων. Στόχος αυτού του Πλαισίου Αναφοράς είναι ο εντοπισμός και προσδιορισμός των βασικών ικανοτήτων, οι οποίες είναι απαραίτητες για την προσωπική ολοκλήρωση, την ενεργό πολιτειότητα, την κοινωνική συνοχή και

την απασχολησιμότητα σε μια σύγχρονη κοινωνία της γνώσης. Επίσης, σκοπός είναι να υποστηριχθεί το έργο των κρατών μελών ώστε να εξασφαλιστεί, ότι στο τέλος της αρχικής Εκπαίδευσης και κατάρτισης, οι νέοι θα έχουν αναπτύξει ικανοποιητικά τις βασικές ικανότητες. Όπως αναφέρει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή οι βασικές ικανότητες «αντιπροσωπεύουν ένα μεταβιβάσιμο, πολυσύνθετο πακέτο γνώσεων, δεξιοτήτων και στάσεων. Είναι ανάγκη να εισαχθούν στα Προγράμματα Σπουδών της Γενικής Εκπαίδευσης τα επόμενα χρόνια και να έχουν αναπτυχθεί ικανοποιητικά μέχρι το τέλος της υποχρεωτικής εκπαίδευσης, το οποίο θα πρέπει να ενεργήσει ως θεμελίωση για την περαιτέρω εκμάθηση, ως τμήμα της δια βίου μάθησης». Έτσι, τα τελευταία χρόνια, οι βασικές ικανότητες έχουν κατακτήσει μια σημαντική θέση στα εκπαιδευτικά συστήματα της Ευρώπης. Αυτό αποδεικνύεται μέσα από την τεράστια πρόοδο που έχει σημειωθεί στην ενσωμάτωση των βασικών ικανοτήτων στα Αναλυτικά Προγράμματα των ευρωπαϊκών χωρών (European Commission, 2002), (Council of the European Union, 2010).

Στο νέο θεματολόγιο δεξιοτήτων για την Ευρώπη ανακοινώθηκε η αναθεώρηση της Σύστασης του 2006 σχετικά με τις βασικές ικανότητες της δια βίου μάθησης, αναγνωρίζοντας ότι η επένδυση στις ικανότητες, καθώς και σε μια κοινή και επικαιροποιημένη αντίληψη των βασικών ικανοτήτων, αποτελεί ένα πρώτο βήμα αφενός για την προώθηση της εκπαίδευσης, της κατάρτισης και της μη τυπικής μάθησης στην Ευρώπη και αφετέρου για τη διασφάλιση ότι όλα τα άτομα θα αποκτήσουν γνώσεις και θα καλλιεργήσουν τις απαραίτητες δεξιότητες για την προαγωγή της βιώσιμης ανάπτυξης. Στο πλαίσιο λοιπόν δημιουργίας του ΕΧΕ, δημοσιεύεται και η Σύσταση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου το Μάιο του 2018, σχετικά με τις βασικές ικανότητες για τη Δια Βίου Μάθηση, η οποία επικαιροποιεί και αντικαθιστά τη Σύσταση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου του 2006 σχετικά με τις βασικές ικανότητες της Δια Βίου Μάθησης.

Οι 8 βασικές ικανότητες είναι (2006/962/ΕΚ, 2006), (COM (2016) 381 final), (Council Recommendation of 22 May 2018 on Key Competences for Lifelong Learning, 2018), (European Commission, 2019):

1. Ικανότητα γραμματισμού
2. Πολυγλωσσική ικανότητα
3. Μαθηματική ικανότητα και ικανότητα στις θετικές επιστήμες, την τεχνολογία και τη μηχανική
4. Ψηφιακή ικανότητα

5. Προσωπική, κοινωνική και μεταγνωστική ικανότητα
6. Ικανότητα του πολίτη
7. Ικανότητα του «επιχειρείν»
8. Ικανότητα πολιτιστικής επίγνωσης και έκφρασης

Όσον αφορά στη μεταγνωστική ικανότητα, είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι αποτελεί τη βάση του “LifeComp (2020): The European Framework for Personal, Social and Learning to Learn Key Competence”, το οποίο περιλαμβάνει 9 ικανότητες με τρεις περιγραφικούς δείκτες η κάθε μια. Το LifeComp περιλαμβάνει ικανότητες ζωής που αποκτώνται μέσω της τυπικής, μη τυπικής και άτυπης εκπαίδευσης και μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως βάση για την ανάπτυξη των Προγραμμάτων Σπουδών.

Σύμφωνα με τη Σύσταση του Συμβουλίου, οι ικανότητες μπορούν να οριστούν ως ένας συνδυασμός γνώσεων, δεξιοτήτων και στάσεων. Ειδικότερα, οι γνώσεις συνίστανται στα ήδη εδραιωμένα γεγονότα και αριθμητικά στοιχεία, έννοιες, ιδέες και θεωρίες που υποστηρίζουν την κατανόηση ενός συγκεκριμένου τομέα ή αντικείμενου. Οι δεξιότητες περιλαμβάνουν τη δυνατότητα εκτέλεσης διαδικασιών και αξιοποίησης των υφιστάμενων γνώσεων για την επίτευξη αποτελεσμάτων. Οι βασικές ικανότητες είναι εκείνες τις οποίες χρειάζονται όλοι για την προσωπική τους ολοκλήρωση και ανάπτυξη. Αναπτύσσονται με μια προοπτική δια βίου μάθησης, από την προσχολική ηλικία μέχρι την ενήλικη ζωή, στο πλαίσιο της τυπικής, της μη τυπικής και της άτυπης μάθησης. Οι βασικές ικανότητες θεωρούνται όλες εξίσου σημαντικές, ενώ δεξιότητες όπως είναι η κριτική σκέψη, η επίλυση προβλημάτων, η ομαδική εργασία, οι δεξιότητες επικοινωνίας και διαπραγμάτευσης, οι αναλυτικές δεξιότητες, η δημιουργικότητα και οι διαπολιτισμικές δεξιότητες είναι ενσωματωμένες σε όλο το φάσμα των βασικών ικανοτήτων (Council Recommendation of 22 May 2018 on Key Competences for Lifelong Learning, 2018).

Στη συνέχεια θα αναφερθούμε στα μαθησιακά αποτελέσματα στο πλαίσιο του EXE και θα παρατηρήσουμε το πώς συνδέονται άμεσα με τις βασικές ικανότητες του EXE.

Τα μαθησιακά αποτελέσματα στο πλαίσιο του EXE

Στο πλαίσιο του EXE, ο όρος «μαθησιακά αποτελέσματα» (learning outcomes) είναι οι γνώσεις, οι δεξιότητες, η υπευθυνότητα και η αυτονομία ενός ατόμου, μετά την ολοκλήρωση μιας μαθησιακής διαδικασίας. Σε έναν κοινό ορισμό, οι γνώσεις θα

μπορούσαν να οριστούν ως το αποτέλεσμα της αφομοίωσης πληροφοριών μέσω μάθησης. Οι δεξιότητες θα μπορούσαν να οριστούν ως «η ικανότητα εφαρμογής γνώσεων και αξιοποίησης τεχνογνωσίας για την εκπλήρωση εργασιών και την επίλυση προβλημάτων» (Σταμέλος, Βασιλόπουλος, & Καβασακάλης, 2015). Τέλος, οι έννοιες «υπευθυνότητα» και «αυτονομία» έχουν αντικαταστήσει την έννοια της «ικανότητας». Αυτό σημαίνει ότι το άτομο μπορεί να διαχειρίζεται με υπευθυνότητα τις γνώσεις και τις δεξιότητες που έχει κατακτήσει σε ένα πλαίσιο αυτονομίας (EuropeanUnion, 2024).

Ο ΕΧΕ έχει τις ρίζες του στον ΕΧΑΕ. Για να κατανοήσουμε λοιπόν τα μαθησιακά αποτελέσματα στο πλαίσιο του ΕΧΕ, θα ανατρέξουμε στη συζήτηση για τα μαθησιακά αποτελέσματα στον Ευρωπαϊκό Χώρο Ανώτατης Εκπαίδευσης (ΕΧΑΕ).

Στην Διακήρυξη της Σορβόνης το 1998, οι Υπουργοί Παιδείας τεσσάρων μεγάλων Ευρωπαϊκών χωρών, της Γαλλίας, του Ηνωμένου Βασιλείου, της Γερμανίας και της Ιταλίας, συμφώνησαν και πήραν αποφάσεις με σκοπό την εναρμόνιση της αρχιτεκτονικής του Ευρωπαϊκού Συστήματος Ανώτατης Εκπαίδευσης (TheSorbonneDeclaration, 1998). Ύστερα από ένα χρόνο, στη Διαδικασία της Bologna το 1999, οι αρχηγοί των κρατών της Ευρώπης πήραν αποφάσεις με σκοπό τη δημιουργία ενός Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης. Σε συνέχεια της Διακήρυξης της Σορβόνης (1998) και της Διαδικασίας της Bologna (1999), κάθε δύο χρόνια ή τρία χρόνια οργανώνονται Υπουργικές Διασκέψεις προκειμένου να αξιολογηθεί η πρόοδος που σημειώθηκε στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Ινστιτούτου Εκπαίδευσης και Πολιτισμού και να αποφασιστούν τα νέα μέτρα που πρέπει να ληφθούν (Ministerial Declarations and Communiqués, 2024).

Τα μαθησιακά αποτελέσματα δεν αναφέρονται πουθενά στην διαδικασία της Bologna το 1999 ή στο Ανακοινωθέν της Πράγας το 2001. Από τότε όμως έχουν εμφανιστεί σε κάθε νέο Υπουργικό Ανακοινωθέν, με αποκορύφωμα την Δήλωση του Λονδίνου, όπου έγιναν τουλάχιστον τέσσερις ξεχωριστές αναφορές. Έλαβαν σταδιακά μεγαλύτερη σημασία, καθώς αντιμετωπίστηκαν οι πρακτικές λεπτομέρειες εφαρμογής ριζικών εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων σε ολόκληρη την Ευρώπη (Adam, 2008).

Όπως αναφέρεται στο Ανακοινωθέν της Leuven το 2009, τα προσόντα πρέπει να περιγράφονται με βάση τα μαθησιακά αποτελέσματα με επίκεντρο το μαθητή (φοιτητοκεντρική - μαθητοκεντρική μάθηση), και την αναμόρφωση των

Προπτυχιακών και Μεταπτυχιακών Προγραμμάτων Σπουδών με σκοπό την σύνδεσή τους με την αγορά εργασίας και το φόρτο εργασίας, σύμφωνα με το Σύστημα Συσσώρευσης Πιστωτικών Μονάδων (ECTS). Επίσης, τονίζεται η σημαντικότητα και η αξία μεταξύ ακαδημαϊκών, φοιτητών και εργοδοτών, με στόχο να αναπτύξουν μαθησιακά αποτελέσματα και πρότυπα αναφοράς σε ολόενα και περισσότερα επιστημονικά πεδία (Bologna Process, 2024).

Αντίστοιχα, τα μαθησιακά αποτελέσματα συμβάλλουν στον εκσυγχρονισμό του συστήματος προσόντων. Ειδικότερα, προσφέρουν τη δυνατότητα εφαρμογής του Εθνικού Πλαισίου Προσόντων, υποστηρίζουν τη Διασφάλιση Ποιότητας, συμβάλλουν στην καλύτερη ανταπόκριση στις ανάγκες της αγοράς εργασίας, αναγνωρίζουν τα προσόντα της αλλοδαπής, υποστηρίζουν τη διδασκαλία και τη διαδικασία της μάθησης, επικυρώνουν τη μη τυπική και την άτυπη μάθηση και τέλος υποστηρίζουν τη διαφανή και την κατάλληλη αξιολόγηση. Η επίτευξή τους αξιολογείται μέσα από διαδικασίες που βασίζονται σε σαφή και διαφανή κριτήρια. Οι ευρωπαϊκές χώρες αναφέρονται όλο και περισσότερο στα μαθησιακά αποτελέσματα κατά τον καθορισμό γενικών στόχων για τα συστήματα Εκπαίδευσης και Κατάρτισής τους και κατά τον καθορισμό και την περιγραφή των προσόντων. Παρατηρείται έτσι, μια ισχυρή κίνηση από την εστίαση στη διάρκεια, στη θέση και στο παιδαγωγικό περιεχόμενο που στηρίζουν ένα προσόν, προς το τι γνωρίζει και τι πραγματικά μπορεί να κάνει ένα άτομο στο τέλος μιας μαθησιακής διαδικασίας (Adam, 2008).

Τα μαθησιακά αποτελέσματα τοποθετούνται στο κέντρο των ευρωπαϊκών πολιτικών, αποτελώντας τον πυρήνα των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων για την διασφάλιση ποιότητας στην Εκπαίδευση, αφού αφενός σηματοδοτούν την εκδήλωση της μαθητοκεντρικής αντίληψης και αφετέρου επικυρώνουν και πιστοποιούν τα προσόντα ενός ατόμου. Οι ευρωπαϊκές χώρες αναπτύσσουν Εθνικά Πλαίσια Προσόντων για να εφαρμόσουν το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Προσόντων, ένα κοινό Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς, το οποίο λειτουργεί ως μια γέφυρα μεταξύ των Εθνικών Συστημάτων Προσόντων με βάση οχτώ επίπεδα αναφοράς που προσδιορίζονται ξεχωριστά από τα αντίστοιχα μαθησιακά αποτελέσματα (γνώσεις, δεξιότητες, υπευθυνότητα και αυτονομία) (EuropeanUnion, 2024).

Συνοψίζοντας, τα μαθησιακά αποτελέσματα είναι ένας γενικότερος όρος «ομπρέλα» ο οποίος συνδέεται άμεσα με τις βασικές ικανότητες του ΕΧΕ. Πιο συγκεκριμένα, οι βασικές ικανότητες είναι τα μαθησιακά εκείνα αποτελέσματα που αναμένεται να έχει αναπτύξει ένα άτομο στο πλαίσιο της διά βίου μάθησης. Συνεπώς,

το ερώτημα λοιπόν το οποίο εγείρεται είναι το εξής: «Έχουν ενσωματωθεί οι βασικές ικανότητες στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση και συγκεκριμένα στο Δημοτικό;»

Μεθοδολογία έρευνας

Σκοπός της έρευνάς μας ήταν να διερευνήσουμε αν έχουν ενσωματωθεί οι βασικές ικανότητες στο Πρόγραμμα Σπουδών του Δημοτικού. Το Πρόγραμμα Σπουδών του Δημοτικού από το 2002 είναι το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών ΔΕΠΠΣ (Αλαχιώτης, 2019).

Το γενικό μέρος του ΔΕΠΠΣ θεωρείται ως το βασικό πλαίσιο αναφοράς για τη σύνταξη των επιμέρους ΔΕΠΠΣ των διαφόρων γνωστικών αντικειμένων αλλά και των συνακόλουθων Αναλυτικών Προγραμμάτων Σπουδών (ΑΠΣ). Το ΔΕΠΠΣ κάθε γνωστικού αντικειμένου χαρακτηρίζεται από ευελιξία, η οποία σκοπεύει στην ενίσχυση της ανάγκης υιοθέτησης κριτηρίων επιλογής των γνωστικών στοιχείων τα οποία καλείται ο μαθητής να αφομοιώσει από κάθε γνωστικό αντικείμενο και σε κάθε τάξη. Στη δομή του ΔΕΠΠΣ για κάθε διδακτικό αντικείμενο περιλαμβάνονται οι γενικοί σκοποί της διδασκαλίας του, οι άξονες του γνωστικού περιεχομένου, οι γενικοί γνωστικοί στόχοι καθώς και οι γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις και αξίες που καλλιεργούνται μέσα από τη διδασκαλία του συγκεκριμένου γνωστικού αντικειμένου και τέλος οι ενδεικτικές θεμελιώδεις έννοιες διαθεματικής προσέγγισης που διαχέονται στα σχολικά εγχειρίδια και αποτελούν τη βάση για το σχεδιασμό διαθεματικών δραστηριοτήτων στα αντίστοιχα ΑΠΣ. Στη δομή των επιμέρους ΑΠΣ, στα οποία δίνονται συγκεκριμένες κατευθύνσεις για διαθεματική προσέγγιση της γνώσης, περιλαμβάνονται οι ειδικοί σκοποί (επιδιωκόμενα μαθησιακά αποτελέσματα), καθώς της και οι γνωστικοί, συναισθηματικοί και ψυχοκινητικοί στόχοι (οι κατευθυντήριες γραμμές για τον σχεδιασμό και τη διαμόρφωση τόσο των περιεχομένων των διδακτικών αντικειμένων, όσο και της αξιολόγησης επίτευξης των εκπαιδευτικών σκοπών) (Ισχύοντα Αναλυτικά Προγράμματα (ΔΕΠΠΣ-ΑΠΣ), Γενικό Μέρος, 2024).

Παρατηρείται λοιπόν ότι στο ΔΕΠΠΣ-ΑΠΣ για το Δημοτικό δεν υπάρχει ο όρος «βασικές ικανότητες» παρά μόνο η φράση «Γενικοί στόχοι (γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις και αξίες)». Τίθεται λοιπόν το εξής ερώτημα:

- Έχουν ενσωματωθεί οι βασικές ικανότητες στο Πρόγραμμα Σπουδών του Δημοτικού;

Για να απαντήσουμε στο ερευνητικό μας ερώτημα, διερευνήσαμε με τη μέθοδο ανάλυσης περιεχομένου (Franzosi, 2004) το ΔΕΠΠΣ-ΑΠΣ για το Δημοτικό.

Αποτελέσματα

Η έρευνα διεξήχθη κατά τον μήνα Μάρτιο του έτους 2024 και είχε διάρκεια 70 ώρες. Το δείγμα της έρευνας ήταν το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών (ΔΕΠΠΣ-ΑΠΣ) για το Δημοτικό.

Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται σε αντιστοιχία στην πρώτη στήλη οι γενικοί στόχοι που επιδιώκεται να αναπτυχθούν μέσα από το ΔΕΠΠΣ-ΑΠΣ και στη δεύτερη οι 8 βασικές ικανότητες σύμφωνα με την Σύσταση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου σχετικά με τις βασικές ικανότητες της Δια Βίου Μάθησης (Council Recommendation of 22 May 2018 on Key Competences for Lifelong Learning, 2018).

Πίνακας 1

Οι 8 βασικές ικανότητες μέσα από το ΔΕΠΠΣ-ΑΠΣ για το Δημοτικό

Το ΔΕΠΠΣ για το Δημοτικό	Οι 8 βασικές ικανότητες
<i>Γενικοί στόχοι (γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις και αξίες).</i>	<i>1. Ικανότητα γραμματισμού</i>
<i>1. Προφορικός λόγος, ομιλία και ακρόαση. Ανακοινώσεις, αφηγήσεις, περιγραφές. Διαλογικές και μονολογικές μορφές επικοινωνίας. Λειτουργία του προφορικού λόγου.</i>	
<i>2. Γραπτός λόγος – Ανάγνωση. Φωνημική επίγνωση. Πρώτη ανάγνωση. Δομή συλλαβής, λέξης, πρότασης, παραγράφου. Είδη ανάγνωσης. Είδη κειμένων, Επιτονισμός.</i>	
<i>3. Γραπτός λόγος – Γραφή και παραγωγή γραπτού λόγου. Πρώτη γραφή. Αντιγραφή, γραφή, τονισμός, στίξη, καλλιγραφία. Στάδια γραψίματος. Δομή κειμένου. Γλωσσικές πράξεις. Είδη λόγου, τύποι κειμένων. Περίληψη, συνοχή και συνεκτικότητα. Κριτήρια αξιολόγησης.</i>	
<i>Καθαρή, καλαίσθητη, ορθογραφημένη γραφή σχολικών και</i>	

εξωσχολικών κειμένων και με την απαιτούμενη ταχύτητα.

4.Λογοτεχνία. Βιωματικός λόγος. Γλωσσικά μέσα των λογοτεχνημάτων.

5.Λεξιλόγιο. Θεματικά, σημασιολογικά, ετυμολογικά πεδία. Ορισμός. Πολυσημία.

6.Γραμματική. Προτασιακή δομή. Παρατακτική και υποτακτική σύνταξη. Πυρηνική, ελλειπτική και επαυξημένη πρόταση. Στίξη. Δείκτες συνοχής και συνεκτικότητας. Τα μέρη του λόγου. Κλιτικά συστήματα. Φωνολογική δομή της γλώσσας. Τονισμός και επιτονισμός. Ιδιαιτερότητα της δομής της Ελληνικής. Σχήματα λόγου.

7.Διαχείριση της πληροφορίας.

Γενικοί στόχοι (γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις και αξίες)

2.Πολυγλωσσική ικανότητα

Εγγραμματισμός.

Προσληπτικές και παραγωγικές δεξιότητες λόγου. Φωνημικό και γραφημικό σύστημα της γλώσσας.

Κατανόηση προφορικού και γραπτού λόγου.

Παραγωγή προφορικού και γραπτού λόγου.

Κατανόηση και χρήση γλωσσικονοητικών εννοιών.

Υπαρκτική έννοια.

Έννοια χώρου.

Έννοια χρόνου.

Ποσοτική έννοια.

Ποιοτική έννοια.

Έννοιες συσχετισμού δράσης/γεγονότων.

Έννοια δείξης.

Λογικές έννοιες.

Λεκτικές πράξεις.

Πολυγλωσσία.

Δεξιότητες παράλληλης χρήσης της μητρικής και της ξένης γλώσσας.

Πολυπολιτισμικότητα.

Δεξιότητες ανάπτυξης πολυπολιτισμικής συνείδησης.

Γενικοί στόχοι (γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις και αξίες)

A. Μαθηματικά

Επίλυση προβλημάτων.

Εξερεύνηση μιας κατάστασης, κατασκευή ερωτήσεων και προβλημάτων με βάση συγκεκριμένα δεδομένα, διατύπωση του ίδιου προβλήματος με διαφορετικό τρόπο, αναγνώριση και περιγραφή ανάλογων καταστάσεων, διερεύνηση ανοιχτών προβληματικών καταστάσεων, χρήση των μαθηματικών στην καθημερινή ζωή και εξοικείωση με τις νέες τεχνολογίες.

Αριθμοί και πράξεις

Μετρήσεις

Γεωμετρία

Σύλλογή και επεξεργασία δεδομένων

Λόγοι και αναλογίες

Γενικοί στόχοι (γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις και αξίες)

B. Τεχνολογία

Τα χαρακτηριστικά και ο σκοπός της τεχνολογία.

Επιλογή και χρήση τεχνολογιών των κατασκευών.

Επιλογή και χρήση τεχνολογιών της παραγωγικής διαδικασίας.

Τεχνολογίες των μεταφορών.

Οι επιδράσεις της τεχνολογίας στο περιβάλλον.

Έννοιες που συνδέονται με τον πυρήνα της τεχνολογίας. Συστήματα, πλουτοπαραγωγικοί πόροι, απατήσεις, όπτιμουμ λύση και τάσεις.

Σχέσεις μεταξύ των τεχνολογιών και διασύνδεση της Τεχνολογίας με άλλους ερευνητικούς τομείς.

Γενικοί στόχοι (γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις και αξίες)

Γνωρίζω τον υπολογιστή.

Παίζω και μαθαίνω με τον υπολογιστή.

Επικοινωνώ ηλεκτρονικά.

3.Μαθηματική

ικανότητα και

ικανότητα στις

θετικές

επιστήμες, την

τεχνολογία και

την μηχανική

4.Ψηφιακή

ικανότητα

Γράφω και ζωγραφίζω.

Υπολογίζω και κάνω γραφήματα.

Ελέγχω και προγραμματίζω.

Δημιουργώ, ανακαλύπτω, ενημερώνομαι.

Ο υπολογιστής και οι εφαρμογές του.

Γενικοί στόχοι (γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις και αξίες)

Στρατηγικές μάθησης και επικοινωνίας.

Μαθαίνω πώς να μαθαίνω.

-Συνεργασία, διαπραγμάτευση και κατανόηση του άλλου.

-Αναζήτηση, επιλογή, συλλογή, επεξεργασία, διασταύρωση και διάχυση της πληροφορίας.

-Πρόβλεψη και υπόθεση.

-Λήψη αποφάσεων, γενίκευση και εφαρμογή των αποφάσεων ως μέσου για τη λύση προβλημάτων.

-Χρήση λεξικών, άρθρων, εγκυκλοπαιδειών και λογοτεχνικών κειμένων στην ξένη γλώσσα για αναζήτηση και άντληση πληροφοριών για άλλα γνωστικά αντικείμενα.

-Χρήση και αξιοποίηση της σύγχρονης τεχνολογίας.

-Διερεύνηση και χρήση υλικών, τεχνικών και τρόπων για τη δημιουργία έργων και απόκτηση δεξιοτήτων.

-Αξιολόγηση των προσωπικών ιδεών, ικανοτήτων και εργασιών.

-Απόκτηση κριτικού πνεύματος στην ανάγνωση διαφόρων εντύπων.

-Ανάπτυξη συνεργασίας, ομαδικού πνεύματος, αυτοπειθαρχίας, θέλησης, υπευθυνότητας, υπομονής, επιμονής και θάρρους.

Γενικοί στόχοι (γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις και αξίες)

Η τάξη μου

Το σχολείο μου

Η οικογένειά μου

Ο άνθρωπος και ο χρόνος

Η γειτονιά μου

Ο τόπος που ζω / Τοπική ιστορία

5. Προσωπική,
κοινωνική και
μεταγνωστική
ικανότητα

6. Ικανότητα του
πολίτη.

Οι ανάγκες του ανθρώπου
Επικοινωνία, ενημέρωση και ελεύθερος χρόνος
Ο πολιτισμός του τόπου μας
Ο αθλητισμός στο σχολείο μας
Η συνοικία/το χωριό μου (η κοινότητά μου)
Κύκλος ζωής και χρόνος
Ο τόπος που ζω – προστασία του τόπου μου
Επικοινωνία
Μ.Μ.Ε.
Κατανάλωση
Μεταφορές
Πολιτισμός της χώρας μας
Αθλητισμός – Ολυμπιακή ιδέα
Γεωγραφικά διαμερίσματα της Ελλάδας – Νομοί του γεωγραφικού
μας διαμερίσματος
Προστασία του περιβάλλοντος
Οικονομικές δραστηριότητες στον τόπο μας
Μεγάλα έργα στον τόπο μας
Επικοινωνία, ενημέρωση και ελεύθερος χρόνος
Ο πολιτισμός της Ελλάδας και άλλων χωρών
Γενικοί στόχοι (γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις και αξίες)

7.Ικανότητα
«του επιχειρείν»

- Ενθάρρυνση για ανάληψη πρωτοβουλιών για την προώθηση της κατανόησης και της συνεργασίας.
- Ανάπτυξη δημιουργικότητας και φαντασίας.
- Ανάπτυξη δεξιοτήτων παρέμβασης στο άμεσο κοινωνικό περιβάλλον για την αντιμετώπιση προβλημάτων του ευρύτερου περιβάλλοντος.
- Σύνδεση των επαγγελματιών με τα προϊόντα του τόπου τους και εκτίμηση της συμβολής όλων των επαγγελματιών στην οικονομία και στον τρόπο ζωής της τοπικής κοινωνίας.
- Εξοικείωση με τις βασικές λειτουργίες της αγοράς (προσφορά – ζήτηση).

- Αναγνώριση της συμβολής των διαφόρων επαγγελματιών στην υλοποίηση των μεγάλων έργων στον τόπο μας.
- Υιοθέτηση στάσεων υπευθυνότητας τόσο για την άσκηση των δικαιωμάτων μας, όσο και για την εκπλήρωση των υποχρεώσεών μας.
- Αναγνώριση της σημασίας της διεθνούς συνεργασίας και της διεθνούς ειρήνης, ως προϋποθέσεων για την οικονομική και πολιτιστική ανάπτυξη.
- Επιθυμία για ενεργό συμμετοχή στην αντιμετώπιση θεμάτων, ζητημάτων και προβλημάτων.
- Ικανότητα για προτάσεις λύσεων με σκοπό τη βελτίωση της ποιότητας ζωής και την ανάπτυξη του τόπου μας.
- Ανάπτυξη της ομαδικότητας, της συνεργασίας, της αυτοπειθαρχίας, του σεβασμού και της επικοινωνίας.
- Ανάπτυξη θετικής στάσης για αρετές όπως: τιμιότητα, δικαιοσύνη, σεβασμός αντιπάλων.

Γενικοί στόχοι (γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις και αξίες)

1.Εικαστικά

Εξοικείωση με απλά μέσα – τεχνικές. Απλά μορφικά στοιχεία.

Μορφές εικαστικών τεχνών.

Έργα τέχνης.

Εισαγωγή στην καλαισθησία.

2.Θέατρο

3.Μουσική

δ.Ικανότητα

πολιτιστικής

επίγνωσης και

έκφρασης

Όπως φαίνεται από τον παραπάνω πίνακα, όλες οι οχτώ (8) βασικές ικανότητες που διατυπώθηκαν το 2006 και αναθεωρήθηκαν το 2018 με τη Σύσταση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου έχουν ενσωματωθεί στους γενικούς στόχους (γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις και αξίες) του ΔΕΠΠΣ-ΑΠΣ για το Δημοτικό. Από την άλλη, η μεταφορά δεν είναι αντιγραφή αλλά φιλτράρεται μέσα από τις ιδιαίτερες ελληνικές κατανοήσεις. Έτσι, η ελληνική εκδοχή είναι αναλυτικότερη και λεπτομερέστερη. Σε κάθε περίπτωση όμως, το γεγονός της μεταφοράς είναι πολύ

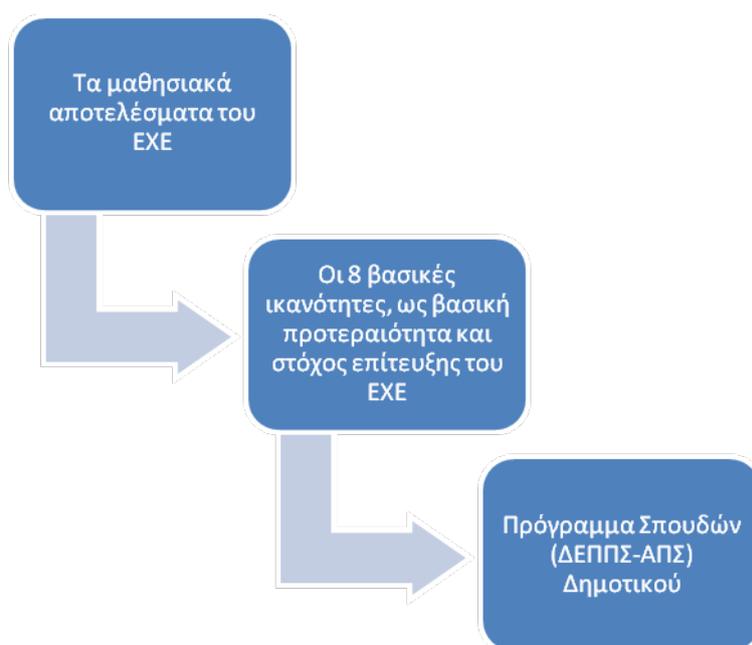
σημαντικό, διότι αφενός αποδεικνύεται ο συντονισμός των μέτρων πολιτικής μεταξύ της ΕΕ και της Ελλάδας, αφετέρου οι Έλληνες μαθητές εκπαιδεύονται με σκοπό να κατακτήσουν τις 8 βασικές ικανότητες, οι οποίες συνδέονται άμεσα με τα μαθησιακά αποτελέσματα του ΕΧΕ.

Παρατηρείται λοιπόν το πώς η ευρωπαϊκή εκπαιδευτική πολιτική ενσωματώνεται στην ελληνική εκπαιδευτική πολιτική και συνακόλουθα την εκπαίδευση στη χώρα μας.

Παραστατικά, το πιο κάτω σχήμα διευκολύνει στην κατανόηση. Βλέπουμε λοιπόν ότι ο ΕΧΕ, αυτός ο κοινός ευρωπαϊκός χώρος μάθησης επηρεάζει, με τα μαθησιακά αποτελέσματα και τις βασικές ικανότητες, όλες πλέον τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, αρχίζοντας από την Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση.

Σχήμα 1

Ο Ευρωπαϊκός Χώρος Εκπαίδευσης

Συμπεράσματα - Συζήτηση

Στη συγκεκριμένη εργασία επιχειρήσαμε να σκιαγραφήσουμε τη νέα πραγματικότητα που αναδύεται στην εκπαίδευση και το πώς αυτή επηρεάζει την εκπαίδευση στη χώρα μας σύμφωνα με τα νέα δεδομένα. Αναφερθήκαμε στις βασικές

ικανότητες και τα μαθησιακά αποτελέσματα στο πλαίσιο του ΕΧΕ, ο οποίος δεν αναφέρεται μόνο στους εκπαιδευτικούς, αλλά πλέον σε όλους τους ευρωπαίους πολίτες.

Συμπερασματικά, στο πλαίσιο του ΕΧΕ, τα μαθησιακά αποτελέσματα κατέχουν κεντρική θέση, συνδέονται με την αξιολόγηση και διασφάλιση ποιότητας στην Εκπαίδευση και περιστρέφονται γύρω από τις οκτώ (8) βασικές ικανότητες και την ανάπτυξή τους. Από την άλλη, οι βασικές ικανότητες, οι οποίες συνδέονται άμεσα με τα μαθησιακά αποτελέσματα του ΕΧΕ, έχουν κατακτήσει μια σημαντική θέση στα εκπαιδευτικά συστήματα της Ευρώπης μέσα από την ενσωμάτωσή τους στα Αναλυτικά Προγράμματα των ευρωπαϊκών χωρών. Στο ΔΕΠΠΣ-ΑΠΣ για το Δημοτικό δεν υπάρχει ο όρος «βασικές ικανότητες» παρά μόνο η φράση «Γενικοί στόχοι (γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις και αξίες)». Θέσαμε λοιπόν τον προβληματισμό, αν έχουν ενσωματωθεί οι οκτώ (8) βασικές ικανότητες στο Πρόγραμμα Σπουδών του Δημοτικού. Τα αποτελέσματα της έρευνάς μας έδειξαν ότι οι οκτώ (8) βασικές ικανότητες που διατυπώθηκαν το 2006 και αναθεωρήθηκαν το 2018 με τη Σύσταση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου έχουν ενσωματωθεί στους γενικούς στόχους (γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις και αξίες) του ΔΕΠΠΣ-ΑΠΣ για το Δημοτικό, γεγονός το οποίο φανερώνει την ύπαρξη μεταφοράς από την ΕΕ στην Ελλάδα, ακόμα κι αν αυτή γίνεται μέσα από μια ελληνική παρουσίαση των οκτώ (8) βασικών ικανοτήτων. Από εκεί και πέρα, το ουσιαστικό ερώτημα είναι αν, αφενός, οι εκπαιδευτικοί εκπαιδεύουν τους μαθητές τους με τρόπο που να διασφαλίζεται η πραγματική ανάπτυξη των οκτώ (8) ικανοτήτων, αφετέρου, αν οι μαθητές συνειδητοποιούν την ανάπτυξη των οκτώ (8) ικανοτήτων.

Υπό αυτή τη θεώρηση, νέα πεδία έρευνας διανοίγονται στο βαθμό που ερωτήματα, όπως τα επόμενα, εγείρονται:

- Α. Έχουν εκπαιδευτεί οι εκπαιδευτικοί της δημοτικής εκπαίδευσης στις οκτώ (8) βασικές ικανότητες και είναι ικανοί να τις αναπτύξουν στους μαθητές τους;
- Β. Στο πλαίσιο της πρακτικής άσκησης της αρχικής εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών της δημοτικής εκπαίδευσης λαμβάνονται υπόψη οι οκτώ (8) βασικές ικανότητες;
- Γ. Ποιες οι πιθανές επιμορφωτικές ανάγκες των εκπαιδευτικών;
- Δ. Πώς και ποιος ελέγχει την ανάπτυξη των οκτώ (8) βασικών ικανοτήτων στους μαθητές;

Βιβλιογραφία

- Adam, S. (2008). Learning Outcomes Current Developments in Europe: Update on the Issues and Applications of Learning Outcomes associated with the Bologna Process. *Bologna Seminar: Learning Outcomes based Higher Education: the Scottish experience* (p. 19). Edinburgh, Scotland: Heriot - Watt University.
- Αλαχιώτης, Σ. (2019). *Ισχύοντα Αναλυτικά προγράμματα (ΔΕΠΠΣ-ΑΠΣ), Εισαγωγικό Σημείωμα*. Retrieved from: <https://ebooks.edu.gr/info/cps/prologos.pdf>
- Bologna Process*. (2024). The Bologna Process 2020 – The European Higher Education Area in the new decade. Leuven and Louvain-la-Neuve. Retrieved from: http://www.ehea.info/media.ehea.info/file/20090223-Ostend/54/2/BFUG_Board_CZ_19_4_draft_communique_200209_594542.pdf
- COM(2020) 625 final*. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on achieving the European Education Area by 2025. Retrieved from: <https://ec.europa.eu/education/sites/default/files/document-library-docs/communication-european-education-area.pdf>
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή/Επίτευξη του Ευρωπαϊκού Χώρου Εκπαίδευσης έως το 2025. (n.d.). Retrieved from: https://ec.europa.eu/greece/news/20201001_1_el
- European Union*. (2024). Description of the eight EQF levels. Retrieved from: <https://europa.eu/europass/en/description-eight-eqf-levels>
- Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2006/962/ΕΚ. (2006). Σύσταση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 18ης Δεκεμβρίου 2006 σχετικά με τις βασικές ικανότητες της δια βίου μάθησης.
- Franzosi, R. (2004). *content analysis*. Beverly Hillis.
- Ισχύοντα Αναλυτικά Προγράμματα (ΔΕΠΠΣ-ΑΠΣ), Γενικό Μέρος*. (2024). Retrieved from: https://ebooks.edu.gr/info/cps/1Geniko_Meros.pdf
- Ministerial Declarations and Communiqués. (2024). Retrieved from: <http://ehea.info/page-ministerial-declarations-and-communications>
- Σταμέλος, Γ., Βασιλόπουλος, Α., & Καβασακάλης, Α'. (2015). *Εισαγωγή στις Εκπαιδευτικές Πολιτικές*. Πανεπιστήμιο Πατρών: Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα.